

ქართული
რაკალთავი

ფილოლოგიურ-ისტორიული
ძიებანი

XX

თბილისი 2003

ბოძლე №1

ჰაბიტრაჟიული კრებული (XI ს.)

ბოძლეს ნაციონალური ბიბლიოთეკის ხელნაწერთა ყონდში (ოქსფორდი) დაცულია XI საუკუნის ქართული ხელნაწერი (Bodle 1), რომელიც გადაწერილია იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის მამნებლის, პროხოვრეს მიერ. ხელნაწერი, როგორც მისი გადამწერი ბოლოს დართულ ანდრეძში აღნიშნავს, წარმოადგენს „წმიდა მოწამეთა წიგნს“ ანუ პაგიოგრაფიულ კრებულს.

ხელნაწერი, როგორც ადრეც ვწერდით¹, ჩატანილია იერუსალიმიდან ინგლისში მანამდე, სანამ იერუსალიმის ბიბლიოთეკის ქართულ ხელნაწერებს შესასწავლად ვინმე შეეხებოდა. ამიტომაც, რომ იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა დღევანდელ კოლექციაში მისი არსებობის კვალი საერთოდ არ ჩანს.

ხელნაწერი აღწერა პ. პეტერსმა². კ. კელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში ინახება ამ ხელნაწერის ფოტოასლი (RT XVIII, №4). იმის გამო, რომ პ. პეტერსის აღწერილობა დღეისათვის ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარმოადგენს, რომ ამ აღწერილობაში მოწვეს დედების „ცხოვრებათა“ ნაწილში ოთხი თხზულების დასახელება გამოჩნენილია და, რაც მთავარია, ამ ხელნაწერთან დაკავშირებით დღეისათვის დიდძალი ბიბლიოგრაფიული მასალა დაგროვდა (ზოგი ტექსტი გამოქვეყნდა კიდევც), მიზანშეწონილად ეცანით, სამეცნიერო წრეებისათვის მისი ახალი აღწერილობა მიგვეწოდებინა.

რაკი ჩვენ ხელთ ფოტოასლი გვაქვს და არა თვითონ ხელნაწერი, ზოგიერთ საკითხთან დაკავშირებით პ. პეტერსის აღწერილობას დავესესხებით.

ხელნაწერი შედგება 500 ფურცლისაგან, ნაწერია ეტრატზე (39X29) კალიგრაფიული ნუსხურით, ორ სვეტად. სათაურები ძირითადად შესრულებულია მთავრული ასოებით. გვხვდება ნუსხურად ნაწერი სათაურებიც და უსათაურო ტექსტებიც. მთავრულითაა შესრულებული აგრეთვე აბზაცის დასაწყისებიც. დღეისათვის ხელნაწერში 54 თხზულებაა. ხელნაწერი ორ ნაწილად იყოფა. პირველ ნაწილში შეტანილია როგორც პაგიოგრაფიული, ისე ჰომილეტიკური მასალა (37 თხზულება, 1-425 ფყ.), ესაა მენილოგონის წლის პირველი ნახევრისა მარტიდან აგვისტომდე. მეორე ნაწილი კი (17 თხზულება, 425-500 ფყ.) მოწვეს დედათა „ცხოვრებებს“ შეიცავს და ასედაცაა დასათაურებული: „ცხოვრებანი წმიდათა და სანატრელთა მოწვესთა და მოღუაწეთა დედათანი“ (524v).

ხელნაწერს აქვს რეეულებრივი პაგინაცია, შედგება 64 რეეულისაგან. ხელნაწერი შიგნით ნაკლულია: აქლია ფურცლები 112-113 ფურცლებსა და 264-265 ფურცლებს შორის. პირველ შემთხვევაში არ არის წარმოდგენილი წმ. გიორგის „საკრველებათა“ ბოლო ნაწილი და „ქრისტეჟორეს წამების“ დასაწყისი ნაწილი (რე რეეული), მეორე შემთხვევაში კი – ორი თხზულება წმ. კვირიკესა და იელიტასი და წმ. მარინას „წამებები“ მთლიანად და ათენაგნას წამების“ დასაწყისი ნაწილი (ლუ-ლუ რეეულები).

„კონონის წამებას“ წინ უძღვის გადამწერის მიმართვა დეთისადმი: „უყალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩემო, შეგეწყალებ ჩუენ და წარგემართე ამენ“.

¹ ც. ჟურნალი, იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის ამწებლის, პროხოვრეს, მიერ გადაწერილი ხელნაწერი და მისი ანდრეძი, ისტორიულ-ფილოლოგიური კრებული, თბ., 1997, გვ.101-104.

² P. Peeters, De codice Iberico Bibliothecae Bodleianae, Analecta Bollandiana, t.XXXI, 1912, Bruxelles, Paris, pp.301-340

³ პ. პეტერსის ცნობით, ამ ორი თხზულების ტექსტის ამ ადგილას არსებობა ტექსტის პირველ გვერდზე ხელნაწერის ზარღუეში, ყოფილა დაფიქსირებული. ფოტოასლში ეს გვერდი არ ჩანს. პ. პეტერსი „მარინას წამების“ ნაცვლად „მარკოს მახარებლის წამებას“ ასახელებს რაც სწორი არ უნდა იყოს: „მარკოსის წამება“ აპროლის თვის საკითხავია, „მარინას წამება“ კი 17 ივლისის იკითხება. სწორედ ის მოსდევს სხვა ხელნაწერშიც (A 382) „კვირიკესა და იელიტას წამებას“, რომელიც 15 ივლისის საკითხავს წარმოადგენს.

1. თუესა მარტსა ე. წამებაჲ წმიდისა კონსინისი და ძისა მისისაჲ გუაკურთხენ, უფალო!

ველმწიფებასა და მეფობასა აურელიანეს ბოროტისასა წარმოვიღინა დომენტიანოს კომსი აღხილვად ყოელისა საბრძანებელისა მისისა... – ხოლო იწამნეს წმიდანი მოწამენი ღმრთისანი კონსონ და ძმ მისი იკონია ქალაქსა შინა ლუკაონიასასა დომენტიანოს კომსისა ზე, უმჯულოისა, ხოლო მეუფებასა ჩუენ ზედა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ... ამენ. (2r-5r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით: „ა“ (პირველი).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.131. ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, თბ., 2004, გვ.260 (693).

2. მარტსა თ. წამებაჲ წმიდათა ორმეცოცთაჲ რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა სახელეჲ მათი ესე არს: დომენტიანე, ვალენტი, ვესუქი, ვლიანე, სამარაგდე, სისინი, მაკოტიტუნ, ფილაქტემონ, პეტრაკლე, კვირიან, ალექსანდრე, ბებიანე, ლუსიმაქე, კლადეუს, ელისე, დომინი, ათანასე, პრისკე, კვირილე, ევტუქი, ენსიკე, ყლავეი, ქსანთი, ლეონტი, სევერიანეაგაგია, ეკლიკი, ავტი, აკაკი, ნიკოლაოს, იოვანე, ქუდიონ, გაესი, კანდილე, საკერდონ, ვარგონ, თევდულე, თესფილე, მარკიანე, ვალერიანე, გუაკურთხენ, უფალო!

ემათა მათ ლიკინიოზ მეფისათა იყო დევნულება დიდი ქრისტიანეთაჲ. ყოველნი რომელნი ღმრთისმსახურებით ცხონდებოდეს და აიძულდებდეს მათ მსახურებად კერპთა... და საცსენებელი ცხორებისაჲ ამათ დაუტევეს საცხორებელად ყოველთათჳს, რომელთაჲ პრწამს მამისა მიმართ და ძისა და წმიდისა სულისა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ... ამენ (5r-12r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ბ“ (მეორე).

2. სათაურთანვე კიდეზე აღნიშვნებია: „ევტუქის“ გასწერიე კ (რაჲ ნიშნავს, რომ სახელეჲს ჩამოთვლისას „ევტუქი“ რიგით მეოცეა), „ნიკოლაოსის“ გასწერიე ლ („ნიკოლაოსი“30-ა), „ვალერიანესთან“ მ („ვალერიანე“ მე-40-ა).

3. ტექსტი კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ. 134. ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.326 (1014).

4. ქართულ ენაზე დაცულია ორი თარგმანით: I. A 1109 ხელნაწერში ფრაგმენტის სახით, პეტერბურგის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტ. №158 (ფრაგმენტი), ბოდლესი №1, Ath.8 (გვ.57), H-1708 ხელნაწერებში, II. – A-95 ხელნაწერში. ორივე თარგმანი გამოცემულია H-1708 და A-95 ხელნაწერების მიხედვით. ორივე სომხურიდან შესრულებულ თარგმანადაა მიჩნეული. იხ. ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო IV. მარტკლობაჲ ორმეცოცთაჲ: ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, თბ., 1962, გვ.111-144; აგრეთვე: ილია აბულაძე, შრომები, I, გვ.91-124.

3. თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარი-კაბადუკიელისაჲ, წმიდათა ორმეცოცთა მარტკლათჳს, რომელნი სებასტია ქალაქსა იწამნეს.

მარტკლთა კსენებითა ვინ-მე განძღეს მარტკლთა მოუყარე?... – ღმრთისმსახურებასა ყოველნივე მკნედ განეშადნეს და ერთითაცა გურგენითა სიმართლისაჲთა შეიმკვნეს სამარადისოდ ქრისტე იესუს მთავრ, უფლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ... ამენ (12r-20r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით „გ“ (მესამე).

2. თხზულება ქართულ ენაზე სამი რედაქციით არსებობს: ძველით, ეფთვიმე ათონელისეულითა და მეტაფრასულით. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.17, ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავლიოგრაფია, გვ.303 (897). ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 1992, გვ.57.

3. Bodle 1 ხელნაწერში ტექსტი ძველი რედაქციისაა. ამ რედაქციის ტექსტი დაცულია აგრეთვე Sin. 3215733, A-95, Ath-8 (ცაგარ. 57), S-1246 ხელნაწერებში. პეტერბურგის აღმ.მც. ინსტიტუტის №158 პალიმფსესტში – ფრაგმენტის სახით. ამ პალიმფსესტის შესახებ (იხ. ილ. აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო. IV. მარტელობა იორმეოცთამ, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, თბ., 1962, გვ.113; აგრეთვე: ილია აბულაძე, შრომები, I, გვ.93). ტექსტი გამოცემულია Sin. 3215733 ხელნაწერის მიხედვით: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა აკაკი შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ.115-123.

4. გამოცემულია ეფთვიმე ათონელის თარგმანიც. Ath.32 (49), H-2251, Ier. 14 ხელნაწერების მიხედვით: ბასილი კესარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1983, გვ.170-179.

4. მარტსა ით. თხრობად წამებისად წმიდათა მამათა, რომელნი მისიხრნეს ბარბაროსთაგან, რომელ არიან სარკინოზნი, ღაერასა შინა წმიდისა მამისა ჩუენისა საბადსსა, აღწერა ამა სტეფანე მანსურის ძემან, დამასკელმან, საბაწმიდას, გუაკურთხენ, უყალო!

ჯერ-არს უკუშ და ღირს და შეჰგავს მათთვის, რომელთა ერთვე პირველად არა განიწმინდნეს თავნი მათნი მწიკულეუენებისაგან ცოდვათა და ბრალთა მათთადას... – და გესმეს ვჰამ იგი სანატრელი სიხარულისა, რომელი იტყუეს: მოვედით, კურთხეულნი მამისა ჩემისანო, და დამკედრეთ სასუფიეელი, თქვენთვის განმზადებული იესუმს ქრისტეს ღმრთისა სუენისა მიერ... ამენ (20v-58v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით „დ“ (მეოთხე).

2. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.111-112; 136; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავლიოგრაფია, გვ.41, 323 (997).

5. თუესა აპრილსა იწ. წამებად წმიდათა მწამათა: სპევისიპესი, ელასიპესი, მელასიპესი, თეონილასი, იენილასი და ურბანისი, გუაკურთხენ, უყალო!

სოფელსა კაბადუკიელთასა ჟამსა მას უსჯულოებისასა, ოდეს-იგი მკნდებოდეს ღმრთისმსახურნი, რეამს-იგი განუძღვებელი უღმრთოებისა საცთური აღესრულებოდა... – და წამეს ნეტართა მათ თუესა მიძრანისასა ათექუსმეტსა, ხოლო ურბან ამან აღწერა ნეტართად ყრმათად ძლევად სპევისიპესი, ელასიპესი, მელასიპესი, თეონილასი, იენილასი. და ესრეთ წამა მან წამებად კეთილი ქრისტე იესუმს მიმართ უყლისა... ამენ (59r-64v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით: „ე“ (მეხუთე).

2. კიდევუ ნუსხურით: „ესე წამებად ამათ წმიდათა სენაქსართა იანვარსა იზ არს“.

3. აეტორია ურბონი. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.113; 137; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავლიოგრაფია, თბ., 2004, გვ.336 (1055).

4. ტექსტი გამოცემულია: Y& Vfhh^h Ltzybz nhlf cdznsf ,kbpwtjwd vextybrjdz^h Cgtdcbgf^h Tkfcbgf b Vtkfcbgf& Bpckljdjfybt b ntrcn% Pfgbcrb djcnjxyfuj jnltkybz bvgthfnjhcfrfuj heccrfuj fhfkjubxtcrfuj,otcndf^h n& XVII, dsg& II-III^h 1906^h გვ. 285-344.

6. აპრილსა იზ. წამებად წმიდისა მიქაელისი, რამელი იყა ლავრასა დიდსა წმიდისა მამისა ჩუენისა საბაისსა.

გუთხოობდა ამა ბასილი, მღვდელი საბაწმიდელი, კაცი საკურველი და სასწაულთა მხილველი: დღესა ხარებასა განვედით ლიტანიად ქუემო კერძო ლავრასა... – ამან წმიდამან ბერმან, მამამან ჩუენმან მღვდელმან, ნერგმან სამოთხისამან საბა, ესეეთარნი რტონი აღზარდნა და მრავალყურითა ყუაველითა შეამკენა და სულნელითა ნაყოფითა აღაენსა და უფლისა ჩუენისა... ამენ (64v-72v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით: „ვ“ (მეექვსე).

2. ავტორია ამა ბასილი, საბაწმიდელი მღვდელი. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ. 17; 133; ვ. გაბიაძე, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 290 (838).

3. გამოცემულია: კ. კეკელიძე, კომენი, I, გვ. 165-173. Ath. 57-ის მიხედვით. P. Peeters, Analecta Bollandiana, t. 48, 1-2, 1930, გვ. 65-98.

7. შესხმად წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გიორგისი, რამელი თქუა წმიდამან ბასილი კესარიელმან დღესა მას ღუაწლისა მისისასა.

მარადის ბრწყინვალე და ყოვლად ქებულ არიან წმიდათა მოწამეთა საცსენებელნი... – და დააწესეთ ხატსა მას შინა ღუაწლთა მათ სასყიდლის მიმნიჭებელი და მისი გურგენოსანმყოფელი ქრისტეცა, რომლისა მიერ... ამენ (73r-86v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით: „ზ“ (მეშვიდე).

2. ნაწარმოები ეკუთვნის ანდრია კრიტელს, მთარგმნელია ეფთვიმე ათონელი. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ. 14; 19; ვ. გაბიაძე, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 162 (221). ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, გვ. 154.

3. გამოცემულია Ath. 32 და A-381 ხელნაწერების მიხედვით: წმინდა გიორგი ძველ ქართულ მწერლობაში, შეადგინა, გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, ლექსიკონი და კომენტარები დაურთო ენრიკო გაბიაძე, თბ., 1991, გვ. 220-240.

8. აპრილსა კვ. წამებად წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გიორგისი. გუაკურთხენ, უყალო!

მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტეს პირველ საუკუნეთა მეუფებისა არა არს არცა დასაბამი დღეთამ და არცა აღსასრული ცხობებისა... – აღესრულა წმიდა და დიდებული მოწამე ქრისტესი გიორგი თუესა აპრილსა ოცდასამსა, დღესა პარასკევსა, ეამსა მეშვდესა დღისასა, ხოლო მე პარაკრატას, მონამ წმიდისა გიორგისი, პირველითგან შეუდგე უყალსა ჩემსა და აღეწერე წამებად მისი ჭეშმარიტად. და ნეტარ არს, რომელსა პრწმენეს ქრისტე ღმერთი... ამენ (87r-99r).

შენიშვნები: 1. თხზულება კიმენური რედაქციისაა, ავტორია პარაკრატასი (მონამ წმიდისა გიორგისი). იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ. 105; 122; ვ. გაბიაძე, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 162 (224).

2. გამოცემულია: მ. საბინინი, საქართველოს სამოთხე, გვ. 48-68. წმინდა გიორგი ძველ ქართულ მწერლობაში, შეადგინა, გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, ლექსიკონი და კომენტარები დაურთო ენრიკო გაბიაძე, თბ., 1991, გვ. 140-159.

9. უწყებად საკურველებათათვის წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა გიორგისთა.

რომელნი ნიჭთა ღმრთისათა მიმთხუევედ სურვიელ ხართ, საკსენებელსა და კრებასა წმიდათასა, შეუორგულებელითა სარწმუნოებითა და მცურეალითა სიყუარულითა დღესასწაულობად ნუ უდებ ვიქმნებით... – წყდება: ხოლო საკურველებით გამოქსნილი იგი ყრმა გიორგი მაშინ ყრიად ყრმა იყო. ხოლო აწ სობერედ მიწვენულ არს და თუთ მიუთხრობს მის ზედა ქმნილსა მას საკურველებასა შემდგომითი შემდგომად და წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გიორგის მაცხოვარებასა და არა ვისა... (99r-112v).

შენიშვნები: 1. ხელნაწერის ფურცლების დაკლების გამო „სასწაულთა“ მთელი ციკლიდან, რომელიც შეიდ სასწაულს შეადგენს, Bodle I-ში ექვსი სასწაულია დაცული (მე-6 ბოლონაკლულია).

2. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.122. ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 164 (229). Bodle I ხელნაწერის გარდა სასწაულების მეტ-ნაკლებ რაოდენობას შეიცავენ აგრეთვე: Ier.2 (ფ. 238-244), Q-762 (ფ. 294-326), H-1347, H-600, ქუთ. 127.

3. ტექსტი გამოცემულია: მ. საბინინი, საქართველოს სამოთხე, გვ.59-68 (სამი სასწაული). წმინდა გიორგი ძველ ქართულ მწერლობაში. შეადგინა, გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, ლექსიკონი და კომენტარები დაურთო ენრიკო გაბიაშვილმა, თბ., 1991, გვ. 73-124.

10. [მაისსა თ. წამებად ქრისტეყვარესი]

...მაშინ დასდევს მას ჯაჭვ და შეუკრნეს ჳელნი მისნი უკუღმართ და ეგრეთ შევიდა მეყვისა მის... – და არღარა აენო ქალაქსა მას ვიდრე აქა ჟამდამდე პატიოსანთა მათთვის ძულთა წმიდისა მის მოწამისათა, საკებელად და პატივად ღუაწლით შემოსილისა მის ქრისტეს მოწამისა... ამენ (113r-118v).

შენიშვნები: 1. ტექსტი ნაკლულია. აკლია დასაწყისში ერთ მესამედამდე ნაწილი. სათაური აღდგენილია კ. პეტერსის მიერ.

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.139; ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.354-355 (1147).

3. Bodle I-ის ტექსტი მიყვება H-535, Ath 8 (Ath.57), Ath.28, Sin.62 ხელნაწერებში დაცულ რედაქციას.

4. გამოცემულია მეორე რედაქციის ტექსტი A-535 და A-341 ხელნაწერების მიხედვით: კ. კეკელიძე, ქართული აპოკრიფული ლიტერატურის ისტორიიდან, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, I, 1959, გვ. 21-49; მისივე: ეტიუდები, VIII, 1962, გვ.170-199.

11. მაისსა კ. წამებად წმიდისა თაღელესი.

წელთა მათ სუფივეისა ნუმერიანოსისთა და მსაჯულობასა თეოდორესსა, თუესა ტირისკინისასა, ოცდახუთსა თუსასა მოვიდა თეოდორე მსაჯული ეგეა ქალაქად... – და მე, მანბოსს, მონამან წმიდისა თაღელესმან, ვქმენ ღუსკუმა ბრპენისა და შთავსხენ იგინი მას და დავმარხენ იგინი თავსა მას სარბიელისასა. და არიან იგინი მუნ მახლობელად ტაძარსა მას ანდრიანესსა ვიდრე აქამომდე. ესე ყოველნი აღესრულნეს სახელითა მამისაითა... ამენ (118v-124r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ი“ (მეათე).

2. კიმენური რედაქციისა.

3. ავტორია მანიბოს (მონაი წმიდისა თაღელესი), მთარგმნელი – სეითი. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.95; 126, 127; ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 208 (441).

12. მაისსა ქ. წარტყუნევა იერუსალემისა

თქუმული ნეტარისა სტრატიკი მონაზონისა, რომელი მკვდრ იყო ლაერასა წმიდისა მამისა ჩუენისა საბაისსა. ესე თქუა იერუსალემისა მოსკრებისათუს და წარტყუნევისათუს ქრისტეს ჯუარისა, რომელ-იგი არს ძელი ცხორებისა ჩუენისა, და წმიდათა ეკლესიათა დაწუენისა და დარღუევისათუს და ტყუუობისათუს ზაქარია პატრიაქისა და მოსრვისათუს მდღელთა და დიაკონთა და მონაზონთა და ქრისტეს მორწმუნისა ერისათუს და ყოვლისა მისთუს, რა-იგი მოიწია იერუსალემსა ზედა და მკვდრთა მისთა ბაბილოენელთა მიერ, სპარსთა და ქალდეელთა ბრძანებითა ხუასრო მეყისა მათისათა.

მ, ქრისტეს მოყუარენო მმანო, მომიპყრენით სასმენელნი თქუენნი, რამეთუ მეგულების მე საქმშ საშინელი უწყებად თქუენდა... – რომელთა მიაქუნდა გუამი მისი საყლაყად, და მათ ყოველთა თანა მიესცეთ დიდება დემერთსა, სამებით დიდებულსა და ერთარსებით ქებულსა, რომელსა ჰშუენის პატივი... ამენ (124r-169r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ია“ (მეთერთმეტე).

2. აეტორია ანტიოქე სტრატიკი. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.15. კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია, გვ. 42.

3. თხზულებაში რამდენიმე თავი გამოიყოფა: ა. ებისტოლე ზაქარია პატრიაქისა, რომელი მიუწერა ბაბილოენით იერუსალემდ მათა, რომელნი დაშთომილ იყვნეს ტყუუობისაგან (160r-163r). ბ. რიცხვ მეუდართა, რომელი იშოვა იერუსალემს (163r-165v), გ. უწყება ცხოველსმყოფელისა პატიონისა ჯუარისა, ვითარ უკუ-მოიღეს იგი ბაბილოენით იერუსალემდ (165v-169r).

4. თხზულება გამოცემულია ორჯერ ნ. მარისა და ჟ. გარიტის მიერ: Fynbij Cnhfnbu^ Gktytybt Bthecfkbfv gthcfvb d 614 uje& Uhepbycrbq ntrcn bpcklijdfk^ bplfk^ gthtdk b fhf,crj^ bpdktxytbt ghbkj;bk Y& Vfhh^ C-Gtnh,ehu^ 1909& La Prise de Ierusalem par les Perses en 614. Edite par Gerard Garitte, Louvain, 1960.

5. ნ. მარის გამოცემა ემყარება Jer. 26 და A-70 ხელნაწერებს, ჟ. გარიტის გამოცემაში კი აღნიშნულ ორ ხელნაწერთან ერთად გამოყენებულია Bodl1-ის ტექსტიც.

13. თუესა იენისსა წ. წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თუადორე სტრატილატისა

ვითარცა მზშ განანათლებს მხილველთა მისთა, ეგრეთვე თხრობად მოწამეთა წამებისა მსმენელთა მისთა... – აღესრულა წმიდა და ყოვლად ქებული მოწამშ ქრისტესი თუადორე სტრატილატი, რომელ არს თარგმანებით მკვდართა მყოლობელი, თუესა იენისსა წ, სადიდებულად დიდისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა... ამენ (169r-179v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იბ“ (მეთორმეტე).

2. სათაური ვრძელდება იმავე ტექსტის ხელით და სინგურით: „თარგმნილი მამისა ჩუენისა ვფუამესა დემრთმან მადლი მიეცინ შრომისათუს“.

3. აეტორად მიიჩნევა აბგარ უარი. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.126-127; გვ.8 (აბგარი). კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია, გვ. 214 (470).

4. გამოცემულია: მ. ქავთარია, თუადორე სტრატილატის მარტელობის რედაქციები: ისტორიოგრაფიული და ფილოლოგიური ძიებანი, მიძღვნილი რუსთაველის 800 წლისთავისადმი, თბ., 1966, გვ.196-218.

14. იენისსა იშ. წამება წმიდისა მოწამისა ლესანტისი. გუაკურთხენ, უყალო!

მოსრულ იყო ელადამთ სოფლით ყოველად სანატრელი მოწამე ღმრთისად ლეონტიოს, ერთი იყო ესე პირველთა სტრატოტოვანი... – ქრისტემან ძღვევისა სამძალი იგი აღუსრულა მას, რომლისად არს დიდებამ მამისა თანა... ამენ (180r-181r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იგ“ (მეცამეტე).

2. ტექსტი კიმენური რედაქციისაა. მთარგმნელის შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ.133-134; მისივე, ეტიუდები, V, გვ. 131; ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 27; 263 (709). ნ. გოგუაძე, სეთი – მრავალთავის ერთ-ერთი მთარგმნელი, „მაცნე“, ენისა და ლიტერატურის სერია, 1971, №4, გვ.57-66.

3. გამოცემულია: კ. კეკელიძე, კიმენი, II, 1946, გვ. 59-63.

15. იენისსა ქე წამებად წმიდისა ყვებრთნიასი.

იყო დღეთა დუოკლიტიანე მეფისათა ანთიმოს მთავარი, და იყო იგი უძღურ ჳორცითა... – და რომელი არა იცოდა, ისწავა ლუსიმახსსს მიერ და მან აღწერა ესე საქებელად და სადიდებელად მოწამისა მისთვის და საცხოვრებელად მსმენელთათვის, რათა ღირს ვიქმნეთ ყოველნი სასუყვეელსა ცათასა ქრისტე იესუსს მიერ... ამენ (181r-193v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იდ“ (მეთოთხმეტე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.138; ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 349 (1118).

3. ამავე რედაქციის ტექსტს შეიცავენ ხელნაწერები A-95, A-382...

A-382 ხელნაწერში თხზულების ავტორად დასახელებულია თლმადიდა.

16. იენისსა ქო წამებად წმიდათა და ყველად ქებულთა ქრისტეს მოციქულთა, საყფოსა მნათობთა, პეტრესი და პავლესი ჰრამეს შინა მეყობასა ნერონისსა.

და იყო, რაჟამს გამოვიდა პავლე ღადეიამელიკით ჭალაკით და უნდა მოსღვად იტალიად... – აღესრულა სრბამ და შრომა მათი სულიერი... პეტრესი და პავლესი თუესა იენისსა ოცდაცხრასა, ხოლო სამთა მათ მკედართა თუესა ივლისსა ორსა და პერპეტოასი და პოტენტიანასი თუესა ივლისსა რვასა, და ჩუენთვის მეოხ არიან წინაშე უყფლისა... ამენ (193v-205v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იე“ (მეთხუთმეტე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.135.

17. პეტრე-პავლეთასა ებისტოლე წმიდისა დიონისისი ბრძენთმთავრისა და ათინელთა ვისკაპოსისა, რომელი მიუწერა ტიმოთეს საყუარელსა თუსსა და მოწაფესა მოძღურისა თუსსა პავლესსა.

გიკითხავ საღმრთოსა მოწაფესა და შეიღსა სულიერსა ჭეშმარიტისა მამისასა და მოყუასსა კეთილსა და მეგობარსა სათნოსა, რომელმან აღასრულე ნება მოძღურისა თუსისად... – და ირწმუნეს, ვითარმედ ჭეშმარიტად ესე თავი არს წმიდისა პავლესი, რომელ-იგი მონად იყო და მოციქული უყფლისა ჩუენისა... ამენ (206r-211v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იე“ (მეთექვსმეტე).

2. ავტორად დასახელებულია ფსევდონიმისე არეოპაგელი. იხ. კ. კეკელიძე, *ეტიუდები*, V, გვ.40; 124. მისივე, *ქართული ლიტერატურის ისტორია*, I, 1960, გვ.450.

3. გამოცემულია: იხ. G. Peradze, *ჟურნ. Eლიც, II, ვარშავა, 1937, გვ.3-35.*

18. თუესა იელისსა ო. წამებაჲ კეთილად მძლვთა წმიდათა მსწამეთა: პავლე, ბილას, თვან, ირან და მოყუასთა მათთაჲ, გუაკურთხენ, უყალო!

მეყობასა უღმრთოესა და მაცთურისა მაქსიმიანოსისსა მრავალთა შეურაცხვეს ცხორებაჲ ესე საწუთროჲ სიყუარულისათჳს ღმრთისა... – და აღმოცენების მათ მდიდრად კურნებაჲ ნაწილთა მათგან წმიდათა ესე დღენდელად დღედმდე ქალაქსა თანისს და აქებენ... ამენ (211v-217v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იზ“ (მეჩვიდმეტე).

2. გამოცემულია: კ. კეკელიძე, *კიმენი*, II, 1946, გვ.17-26; მისივე, *ეტიუდები*, XI, 1973, გვ. 104-107.

3. მთარგმნელის შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, *ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია*, I, 1960, გვ. 133-134; მისივე, *ეტიუდები*, V, გვ.134; ე. გაბიაშვილი, *ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია*, გვ. 305 (908). ნ. გოგუაძე, *სეთითი – მრავალთაჲვის ერთ-ერთი მთარგმნელი...* გვ.57-66. გამოცემულია: G. Garitte, *Le Muséeon*, t.81, f.1-2, 1968, გვ.203-219.

19. იელისსა შ. წამებაჲ წმიდისა და ყუვლად ქებულისა, ღუაწლით შემასილისა მსწამისა ძრუკაჲსი, გუაკურთხენ, უყალო!

მათ დღეთა შინა, ოდეს-იგი დეოკლიტიანე და მაქსიმიანე იყენეს მყრობელ მეყობისა კრომთა და ბერძენთასა, ბრძოლად ძლიერი აღადგინეს ქრისტიანეთა ზედა... – შემურეს ნელსაცხებლითა სულნელითა და დამარხეს ადგილსა პატიოსანსა სადიდებელად მამისა და ...ამენ (217r-241r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იშ“ (მეთვრამეტე).

2. მეტაფრასული რედაქციისა, თარგმანი ეკუთვნის ეფთვიმე ათონელს. იხ. კ. კეკელიძე, *ეტიუდები*, V, გვ.203-204; მისივე, *კიმენი*, II, 1946, გვ. 111, შენშ. 2; მისივე, *ეტიუდები*, XI, 1973, გვ.147, შენშ. 14; მისივე, *ეტიუდები*, II, გვ.137. ე. გაბიაშვილი, *ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია*, გვ.319 (977).

3. გამოცემულია: G. Garitte, *Le Muséeon*, t. 66, გვ.245-266.

20. იელისსა თ. წამებაჲ წმიდათა მსწამეთაჲ პატერმუთისი და კარპინანსი.

იელმანგს მეყესა პრწმენა ქრისტე და ვიდოდა იგი მცნებათა მისთა. ხოლო უკანანსკელ გარდაიქვა იგი სიბორგილითა ეშმაკისაითა... – ხოლო აღესრულნეს წმიდანი ესე მსწამენი თუესა იელისსა, მეცხრესა დღესა, მეყობასა იელიანეს უშჯულოისასა, ხოლო მეუყებასა ჩუენ ზედა... ამენ (242v-251v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ით“ (მეცხრამეტე).

2. კიმენური რედაქციისა იხ. კ. კეკელიძე, *ეტიუდები*, V, გვ.135; ე. გაბიაშვილი, *ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია*, გვ. 39; 309-310 (931).

21. იელისსა ო. წამებაჲ წმიდათა ორმეოცდახუთთაჲ, რომელნი იწამნეს ნიკაპოლის, ქალაქსა სუმხითისასა, გუაკურთხენ, მამაო!

ჯამთა ლიკინიოსის მეფისა, უშჯულოისა მის და მაცთურისათა, იყო დევნულება დიდი აღძრულ ქრისტიანეთა ზედა... – წყდება: და გამოეცა წყალი, ტკბილი და ჰამოი, და არს იგი ვიდრე დღენდელად დღედმდღე და სუა მისგან წმიდამან სისინს და განძლა და ჰმადლობდა ღმერთსა და თქუა... (252r-264v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კ“ (მეოცე).

2. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.134. ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.298 (874).

3. მთარგმნელის შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.134; მისივე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ. 133-134; ნ. გვგუაძე, სეითი – მრავალთავის ერთ-ერთი მთარგმნელი, გვ.57-66.

4. გამოცემულია: იხ. ი. იმნაიშვილი, საკითხავი წიგნი ძველ ქართულ ენაში, II (ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, 10, 1966, გვ.75-91).

22. [თუესა იელისსა იწ. მარტკლიითგან მეშუდესა კურიაკუსა წამებად წმიდისა ათენაგენა მღვდელთმომადურისა და მსწამისა].

დასაწყისი ნაკლულია იწყება: ...„და ბილწთა და შეგინებულთა. მაშინ დიდი სიმრავლე ერისა მის მოსწყვედა მსაჯულმან მან უკეთურმან... – და ვითარცა იყო კმა იუყლისა წმიდასა ათენაგენეს ზედა, სცეს მას მახულითა და ესრეთ მიუთუალა სული თვისი დამბადებელსა თუესა იელისსა ჩუდმეტსა სადიდებელად... ამენ (265r-267r).

შენიშვნები: 1. სათაური აღდგენილია A 95 ხელნაწერის მიხედვით ჩვენ მიერ.

2. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.118-119; 159; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 45; 49; 122 (32).

23. იელისსა იწ. წამებად წმიდისა და დიდებულისა მსწამისა ათანასისი, რომელი იწამა ქალაქსა შინა კულიზმას, რომელ არს ეგვიპტისა გუაკურთხენ, უყალო!

იყო მეფობასა დიკლიტიანესსა და მაქსიმინანსისსა, უღმრთოთა მათ და უკეთურთა მეფეთასა, დაეპურა საცთურსა მას კერპომსახურებისასა ყოველი ქუეყანამ... – ზღუასა თანა მწამულსა... რომელი იწამა მეფობასა პრომთა ზედა მაქსიმინანსისსა, ხოლო ჩუენ, ქრისტიანეთა ზედა, მეუფებასა უყლისა და მცსნელისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა, რომლისა არს დიდება... ამენ (267v- 273v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კდ“ (ოცდამეოთხე).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.118; მისივე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ.134; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.28; 121 (28).

3. გამოცემულია: კ. კეკელიძე, მარტვილობა ათანასი კულიზმელისა: ეტიუდები, VIII, გვ.56-70.

24. იელისსა კბ. ცხორებად და სიმკნე წმიდისა ეგენიანსი, გუაკურთხენ, უყალო!

მეშუდესა წელსა მეფობასა კომოდიოსისსა კელმწიფმ იყო აღექსანდრიას და ყოველსა ზედა ეგვიპტესა ყილიძე, საკუთარი მეფისა. და გამოვიდა ქალაქით პრომით... – ხოლო აბრატის და იაკინთოს მრავალნი ჭაბუკნი მოაქცინეს ჭეშმარიტსა ზედა სარწმუნოებასა ღმრთისასა, რომლისა არს დიდება... ამენ (273v-282r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კე“ (ოცდამეხუთე).
2. კომუნური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.124; კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 47; 181 (308).
3. მთარგმნელის შესახებ იხ.: კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.124; მისივე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ.133-134; ნ. გოგუაძე, სეთი – მრავალთავის ერთ-ერთი მთარგმნელი... გვ.57-66.

25. წამება წმიდისა ეგენიასი.

მეყოფასა ვაღინტინესა და ღაღინოსისა აღდგა დეენულება ქრისტიანეთა ზედა ჰრომს შინა. და პრქუეს მეყესა, ვითარმედ... – და ამას რა იტყოდა, გამოჩნდა ნათელი ღიღებისა, რომელი ვერ შესაძლებელ არს კაცთაგან ხილვად. და ანგელოზნი უგალობდეს უყალბას კმითა, რომელი ვერ ეის ძალ-უც მითხრობად, გარნა... ამენ (282r-286v).

შენიშვნები: 1. კომუნური რედაქციისაა. ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 181 (310). გამოცემულია: იხ. კ. კეკელიძე, კომენი, II, 1946, გვ.79-85.
2. მთარგმნელის შესახებ: იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.124; მისივე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ.134. ნ. გოგუაძე, სეთი – მრავალთავის ერთ-ერთი მთარგმნელი... გვ.57-66.
3. ეგენიას „ცხოვრება“ და „წამება“ ერთი თხზულების ხელოვნურად გაყოფილ ორ ნაწილად შიანით (ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 47).

26. იელისსა კდ. წამება წმიდისა ქრისტიანისი ქალაქსა შინა ტვროსს მამისა თვისსა არბანოსისგან და დიანისგან და იელიოსისგან.

იყო ვინმე ქალი, ნეტარი და წმიდაი, ქალაქსა შინა ტვროსს... – და დაჰკრძალა იგი მას შინა მრავლითა პატივითა. იწამა წმიდაი ქრისტიანა [სახელისათვის] ქრისტესისა... მეყოფასა ანდრიანე მეყისასა, ხოლო ჩუენ ზედა მეყოფებასა უყლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა... ამენ (286v- 298v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კე“ (ოცდამეექვსე).
2. კომუნური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.139; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.37; 355 (1151).
3. გამოცემულია მეორე კომუნური რედაქცია (A-95 ხელნაწერის მიხედვით): კ. კეკელიძე, უძველესი რედაქცია ქრისტიანს მარტელობისა, ეტიუდები, III, 1955, გვ. 178-196.
4. ხანმეტ პალიმფესტებში ქრისტიანს მარტელობის ტექსტის შესახებ იხ. ლ. ქაჯაია, ხანმეტი პაგიოგრაფიული კრებული: მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, IX, 1981, გვ.41-49.

27. იელისსა კზ. წამება წმიდისა მწამისა პანტელეიმონისი და სიმკნმ მისი.

მეყოფასა მაქსიმიანოსისსა, უშჯულოესა მის მეყისასა, მრავალნი მორწმუნენი ქრისტიანეთაგანნი დააკლდებოდეს ცხოვრებისა ამის... – სრულ იქმნა წამება წმიდისა პანტელეიმონისი, რომელმან შეურაცხყო გუემა იგი რკინისა და ცეცხლისაი და ყოველი სატანჯველი და მიიღო მან გურგუნი სიმართლისაი და მადლი ზეცისაი და მისაგებელი მართალთაი... ამენ (298v-312v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კზ“ (ოცდამეშვიდე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კიკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.135; ვ. გაბიძა შვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 307-308 (921).

3. გამოცემულია Sina, 11-ის მიხედვით: ივ. იმნაიშვილი, ქართული ენის ისტორიული ქრესტომათია, II, თბ., 1963, გვ.50-65.

4. თხზულება თარგმნილია არაბულიდან (იხ. რ. გეარამია, „პანტელეიმონის წამების“ ქართული ვერსიები და მათი წყაროები, მრავალთავე, VII, გვ.36-49).

~~28. თუესა აგუსტოსსა ა. წმიდათა მკაცბელთათ: ელიაზარ მღვდელისაჲ და შუდთა ყრმათაჲ და დედისა მათისა სულომონისი, რუმელნი იწამნეს იერუსალემს ანტიხხოს მეფისაგან პირველ ქრისტეს განწარცვილებისა ღმრთისმსახურებისათს და დამარხვისათს წესთა მათ საღმრთოისა შჯულისათა. ხოლს ღუაწლი ამათ ნეტართაჲ აღწერილ არს იუსტიოსის მიერ შჯულისმეცნიერისა და ფილასოფოსისა და სწავლულისა.~~

სიბრძნისმეტყუელებისა სიტყუასა მეგულების თქუამდ და გამოჩინებად, ეითარმედ თუთმპყრობელ არს ღმრთისმსახური გულისსიტყუაჲ... – და ღირსნი იგი მოღუაწენი, შვილნი აბრაჰამისნი ღუაწლითშემოსილით დედითურთ, კეთილსა მას მღვდელსა და მოძღუარსა მათსა თანა, კრებულსა წმიდათა მამათასა დააწესნა ცხორებასა მას უოხგნოსა და კეთილთა შინა საუკუნეთა... ამენ (313r-332v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კშ“ (ოცდამეგრეე).

2. იხ. კ. კიკელიძე, ეტიუდები, V, გვ. 131-132, შდრ. იქვე, გვ.189. იხ. იქვე, გვ.84; ვ. გაბიძა შვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 35; 268 (733).

3. გამოცემულია ამ თხზულების პირველი რედაქცია (A 95, Sina 62): ივ. იმნაიშვილი. ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, 23, თბ., 1980, გვ.29-69.

~~29. შესხმად წმიდათა მკაცბელთად, თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგალს ღმრთისმეტყუელისაჲ კსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ.~~

რადმე ეთქუათ მკაცბელთათს, რამეთუ მათი არს დღესისა ესე კრებაჲ... – რასთა ძუელთაჲცა და ახალთა მიერ იდიდებოდის ღმერთი ჩუენ მიერ, რომელი-იგი ძისა თანა სულით წმიდითურთ იდიდების და უწყნის თესნი იგი და მეცნიერ არს თესთა მიერ, აღიარების და აღიარებს, იდიდების და ადიდებს... ამენ (332v-341v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „კთ“ (ოცდამეცხრეე).

2. თარგმანი ეკუთვნის ეფთვიმე ათონელს. იხ. კ. კიკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.17-19. 30. მისივე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, გვ.206. ვ. გაბიძა შვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 268 (732). ც. ჭურციკიძე, ბასილი ექსარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, 1983, გვ.011, 029. თ. ბრეგვაძე, გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა შემცველ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, 1988, გვ.27, 317. ნ. ქაჯაია, ბასილი ექსარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, 1992, გვ.153-155.

3. თხზულება გამოცემულია: Sancti Gregorii Nazianzini opera, Versio iberica, II, orations XV, XXIV, XIX, editae A Helene Metreveli et K. Bezarachvili, M.Dolakidze, Ts. Kurtsikidze, M. Matchavariani, N. Melikichvili, M. Raphava, Mz. Chanidze Turnhoum, Leuven, 200, გვ.2-61.

30. აგუსტოსსა დ. წამებაჲ შუდთა ყრმათაჲ, რუმელნი იწამნეს დეკიოზისგან მეფისა ვყესსს შინა ქალაქსა, რუმელთაჲ სახელები ესე არს: მაქსიმოლიანე, იამბლიქე, მარტინე, დესნასოს, ივანე, ექსაკოს, დადიანე, ანტონინე.

ესე არიან, რომელნი იწამნეს ეფესოს შინა დედაქალაქსა, რაჟამს-იგი დაიპყრა დეკიოს უშჯულომან მეფობამ, შთავიდა იგი რისხვით ეფესოდ კართაგენით ქალაქით... – და ურიცხვ სიმრავლე მორწმუნეთა და ეპისკოპოსთამ გამოვიდეს მის თანა ეფესოთ კოსტანტინეპოლისა დამტკიცებითა სარწმუნოებისა მისისამთა და აღიდებდეს... ამენ (342r-353r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლ“ (ოცდამეთათე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.139; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 198 (390).

3. გამოცემულია: ივ. იმნაიშვილი, ქართული ენის ისტორიული ქრესტომათია, II, 1963, 101-116.

31. აგუსტოსსა ე. წამებამ წმიდისა ევსელნიოსისი.

უფლებასა არბიტონისსა და ლულიანესსა მოკუდა კოსტანტინოს კეისარი და დაჯდა ივლიანე კეისრად თუესა სთულისასა... – და დაქრძალა გუამი წმიდისა ევსელნიის ბასილი ეპისკოპოსმან კესარია ქალაქსა შინა ფარულად. ხოლო წმიდამ ევსელნიოს აღესრულა თუესა აგუსტოსსა ხუთსა და მოილო მან გვრგვნი უხრწნელებისამ კელითა უფლისა ჩუენისა... ამენ (353v-359v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლ“ (ოცდამეთორმეტე).

2. კიმენური რედაქციისაა. კ. კეკელიძე იცნობს მის მხოლოდ მეტაფრასულ რედაქციას: ეტიუდები, V, გვ.170; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.184-185 (327).

32. აგუსტოსსა ი. წამებამ წმიდათა მოწამეთამ ქსუსტესი, ნეტარისა ეპისკოპოსისამ, და ლაქრენტიისი. მთავარდიაკონისა და წმიდისა იასულიტესი.

დიდნი იგი მოწამეთამ მათ და მიუწლომელნი სათნოებანი ღიღონმან სიტყუამან უფროსელა აღამცვიროს... – განმტკიცებუდეს სარწმუნოებითა და უფლისა მიმართ მადლსა შესწირვიდეს... რომელმან წმიდანნი თესნი ცათა შინა გვრგვნიოსან ყვნა და მათგანევე მსწრაყლ მისაგებელი მტერთა მათ მიაგო... ამენ (359v-363r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლ“ (ოცდამეთორმეტე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.139; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.357 (1161).

33. აგუსტოსსა ია. წამებამ წმიდისა მოწამისა ელიანოსისი, რომელი იწამა არაბიას ქალაქსა შინა ამანს ბალკანისასა.

რაჟამს-იგი დაიპყრა მეფობამ პრომისამ დიოკლიტიანე უღმრთომან, გამოვიდა მაქსიმოს მთავარი სალოტარიადით და მოილო ბრძანებამ მეფისაგან და განვიდა არაბიად... – და ოდეს აღუშენეს მას ტაძარი სალოცველი და მას შინა დაქრძალეს გუამი მისი, განუწესა საკსენებელი დღესასწაულისა მისისამ თუესა აგუსტოსსა ათერთმეტსა სადიდებელად ღმრთისა... ამენ (363r-368v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლ“ (ოცდამეტამეტე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, 125; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 194 (371).

34. აგუსტოსსა კა. სიმკნე და მოლუაწებამ წმიდისა მოწამისა ლუკიოსისი, რომელი იწამა ქალაქსა შინა ბალბაქს.

ვითარ უკუშ არა უკვრდეს კაცთა ბუნებასა განგებამ იგი უყლისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი... პირველსა წელსა იელიანე მეყვისა უღმრთოისასა განეყინა ბრძანებამ უღმრთოებისა მისისა – იწამა წმიდამ მოწამშ ქრისტესი ლუკიოს ქალაქსა შინა ბალბაქს მეყობასა იელიანე უღმრთოისასა, კელმწიფეებასა უპატიოსისსა ყილყეს ღიბანისასა, თუესა აგუსტოსსა ოცდაერთსა, ხოლო მეუფეებასა ცათა და ქუეყანისასა... ამენ (368v-376v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლდ“ (ოცდამეთოთხმეტე).

2. ტექსტს ბოლოში ერთვის ავტორის ანდერძი: „მე, პამფილიუს გლახაკან, რომელი შენდობითა და მიშუებითა ღმრთისადითა ვიქმენ ეპისკოპოს ქალაქსა ბალბაქს, ძუელისაგან ქარტისა, რომელსა შინა წერილ იყო კსენებამ წმიდისა ამის მოწამისად, გარდამოვიღე და შევაერთე ესე საწამებელი სადიდებელად წმიდისა მის მოწამისა და საქებელად ახოვნად მოლუაწებისა მისისა და სარგებელად ყოველთა მკითხველთა და მსმენელთა. რამეთუ არამკირედ დაკლებად ვიხილე ესევეითართა მოლუაწეთა სიმკნით ახოვნებათა მათთა მითხრობისა დაფარვად, არამედ ყოველითა მოსწრაფებითა წადიერად მივითხარ თქვენ მსგავსად ძალია ჩემისა, საყუარელნი.“

3. A 95 ხელნაწერში იგი ლუკინიოზად იწოდება.

4. ავტორია ქალაქ ბალბაქის ეპისკოპოსი პამფილიოსი.

5. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.105;131. ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.66 (723).

6. გამოცემულია: იხ. კ. კეკელიძე, „კიმენი“, II, გვ.7-16.

35. აგუსტოსსა კე. წამებამ წმიდისა ანდრიანესი და ნეტარისა ანატოლესი და სხუათა მოწამეთა მრავალთად.

და იყო, მოსლევასა მას მაქსიმიანეს მძლავრისასა ნიკომიდია ქალაქსა, მოსწყვნა ყოველნი, რომელნი ადგილ-ადგილ მორწმუნენი იყვნეს ქრისტეს მიმართ... – რომელსა შინა ისხნეს წმიდანი იგი და სიმრავლე მამებისა და დედებისა მათ თანა, როლისათუც(ა) მადლი მივსკეთ ღმერთსა, რადთა მეოხებითა მათითა ქრისტეს მიმართ... ამენ (376v-389v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლკ“ (ოცდამეთხუთმეტე).

2. 382 გვ. ბერძნული მინაწერი არ იკითხება.

3. ტექსტი გამოცემულია H-341 ხელნაწერის მიხედვით: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები: „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო: VI. მარტყოლბამ ანდრიანესი და ანატოლესი: ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი, თბ., 1965, გვ.171-235; აგრეთვე: ილია აბულაძე, შრომები, I, 1975, გვ. 143-208.

4. ქართულ ენაზე ამ თხზულების სამი რედაქცია გამოიყოფა: კიმენური (H-341 და Bodle 1), კიმენურის გადამუშავებული რედაქცია (H-1370, Sin.71) და მეტაფრასული (ქთ.№1).

5. ტექსტის რედაქციების შესახებ იხ. აგრეთვე: კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.118; 158; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 136 (100).

36. საკითხავი ~~პუნენსათუს ცხველსმყაყელისა პატოსნისა ჯუარისა~~ და ქება შესხმისა ~~აღწერა აღექსანდრუს მონაზონმან კპრულმან~~ რომელი იყა... ქალაქისა ამათონტონისა, რომლისათუს ევედრნეს მრავალჯის წმიდანი მამანი გუაეუროხენ, უყალო!

ვინამთგან მივილე ვედრებისა თქუენისა ბრძანებად, წმიდანო მამანო, ყრიად დამიკურდა, რამეთუ ითხოვეთ ჩემ გლახაკისაგან და შეურაცხისა, რამთა... – რომელ-ესე კელ-ეყე უცებებასა და უმეცრებასა შინა ჩემსა ნაკლული ესე ქება პატოსნისა ჯუარისა, არამედ შეიწირე და მოგუეც პოვნად წყალობად და სახიერებად შენი დღესა მას მიგებისა შენისასა სამართლად, რამეთუ... ამენ (390r-419v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლე“ (ოცდამეთექვსმეტე).

2. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.10.

3. ტექსტი გამოცემულია: იხ. აღექსანდრე კპრელის ქრონიკა (X-XIV სს ხელნაწერების მიხედვით). ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკლეევა, კომენტარები და ლექსიკონი დაურთო თამილა მგალობლიშვილმა, თბ., 1978, გვ.34-84. გამოცემაში ბოძლეს ხელნაწერი გამოყენებულია და აღნიშნულია C ლიტერით.

4. თხზულების ბოლო ნაწილი სათაურით: „საკითხავი ჯუარისათუსევე თქუებული მისივე, სიტყუაჲ ჯუარისაჲ“, როგორც დამოიკიდებელი ნაწარმოები შეტანილია A-144 ხელნაწერში კირილე იერუსალიმელის სახელით. ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. თ. მგალობლიშვილი, კირილე იერუსალიმელის სახელით ცნობილი რამდენიმე საკითხავის წყაროს დადგენისათვის („მაცნე“, ენისა და ლიტ. სერია, 1971, 3, გვ.60-62), მისივე, აღექსანდრე კპრელის ქრონიკა... გვ.17-18. „საკითხავი ჯუარისათუსევე“ გამოცემულია: იხ. კლარჯული მრავალთავი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკლეევა დაურთო თამილა მგალობლიშვილმა, თბ. 1991, გვ.60-62.

37. თქუებული წმიდისა ~~ბასილი კესარიელისა პატოსნისა და ცხველსმყაყელისა ჯუარისა~~ ამალღებისათუს, რომელი-ესე მან ნუსხად დაწერილი დაუტევა.

ჯუარისა კრებასა აღვასრულებთ და ეკლესიისა ყოველივე საესებად განათლდების... – ყოველნი წარმართნი, რადენნი პქმენ, მოვიდენ და თაყუანის-გცენ შენ წინაშე, უყალო, და აღიდებდენ სახელსა შენსა, რამეთუ დიდ ხარ შენ და მოქმედი საკურეელთაჲ, შენ ხარ დმერთი მხოლოდ... ამენ (419v-425v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ლზ“ (ოცდამეჩვიდმეტე).

2. თხზულება ეკუთვნის ანდრია კრიტელს (PG 97, 1017-1036. შდრ. A 182, 61r) და თარგმნილია ეფთვიმე ათონელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, ტ.V, გვ.19. იხ. აგრეთვე: ვ. ქურციკიძე, ბასილი კესარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი... გვ.011, 014, 022; ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, გვ.154).

~~ცხარებანი წმიდათა და სანატრელთა მსწესეთა და მსლუაწეთა დედათანი~~ – 425v. (გადამწერის ხელით, ასომთავრულით).

შდრ. დედათა „ცხოვრებების“ მსგავსი გამოყოფა და დასათაურება A-381 და A-382 ხელნაწერებში (ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა A კოლექციისა, ტ.I(4), გვ.113; 130), აგრეთვე გაბრიელ პატარაის ანდრძი A-95 ხელნაწერში (ტ.II, გვ. 388-389).

1. თუესა სეკდენბერსა რა. ცხორებაჲ წმიდისა და ნეტარისა დედისა თვადორადისი.

იყო, დღეთა ზენონის მეფისათა და გაბრიელ ეპარხოზისათა ალექსანდრიას ქალაქსა იყო ვინმე დედაკაცი, სახელით თვადორა, და ესუა მას ქმარი სახითა კეთილი... – დაადგინეს იგი ძმათა ნაცვალად მისა მამასახლისად კეთილად სლვისა მისისათუს, ამის ყოველისათუს ღმერთსა საკურველთმოქმედსა მიესცეთ დიდებამი... ამენ (426r-434r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ა“ (პირველი).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.126; კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 210 (453).

3. გამოცემულია A 518 და A 643 ხელნაწერების მიხედვით: „ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, I, შედგენილი ს. ყუბანეიშვილის მიერ, თბ., 1946, გვ.305-312.

2. თუესა ოკდონბერსა შ. ცხორებაჲ და სინანული ნეტარისა ტასიამისი მეგუკტელისად რომელი იყო პირველად მეძაყი და იქმნა ჭურ რნეულ.

ქმანო ჩემსო საყუარელნო, მეგულები მე თხოობად თქუენდა სასურველი და ბრწყინვალე სინანული... იყო ვინმე მეგუტეს და ესუა მას ყრმამ ერთი ქალი, სახელით ტასია... – სათნო ეყო ღმერთსა, გარდარეულად და საბაძეულად ყოველთა იქმნა სინანული იგი მისი და სათნოებით ცხოვრებაჲ. მოგუმადღენ უყაღმან ჩუენცა (ყოდეილთა მისი იგი სინანული და მის თანა შენდობამ ცოდვათამ, რამთა... ამენ (434r-436r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ბ“ (მეორე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.137; კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 342 (1084).

3. თუესა ოკდონბერსა კთ. მჭუმული წმიდისა ეყრემისი აბრაჰამ მონასტრისათუს და მისწულისა მისისა მარიამისთუს.

მნებაეს, საყუარელნო ჩემსო, თქუენსა მაგას ერთობასა სმენად დიდებული იგი საქმნ აბრაჰამისი, რომელი ქმნა ჯამსა მას სიბერისა მისისასა... – ჯამსა მას სიკუდილისა მისისასა ყოველთა, რომელთა იხილეს პირი მისი, მისცეს დიდებამ ღმერთსა დიდისა მისთუს ბრწყინვალეობისა პირისა მისისამსა, რომელმან ადიდა იგი... ამენ (436r-442r)

შენიშვნები: 1. სათაურთან ტექსტის ხელით: „გ“ (მესამე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.118. ავტორია ეფრემ ასური. იხ. იქვე: გვ.53. კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 117 (7).

3. გამოცემულია A 95 ხელნაწერის მიხედვით ს. ყუბანეიშვილის მიერ: ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, I, თბ., 1946, გვ.312-317.

4. თუესა ფებერვალსა რე. ცხორებაჲ და სიმკნე წმიდისა დედისა ეფერუსინესი და მსკალაქობაჲ და მამისა მისისა პაყნუტისი.

იყო ვინმე ალექსანდრიას კაცი აზნაური და სახელი მისი პაყნუტიოს. ესე იყო მოსწრაჟმ მცნებათა ღმრთისათა... – და მერმე მიიკვალა ზეცისასა მას და დაუტევა ქუეყანისამ. და დაეყლა იგი საფლავსა მახლობელად ეფეროსინესა, ასულისა მისისასა, სადიდებელად მამისა და... ამენ (442r-448v).

შენიშვნები:

1. სათაურთან: „დ“ (მეოთხე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.125. კ. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.191 (359).

5. თუესა აპრილსა ან. ცხორებაჲ წმიდისა და ნეტარისა დედისა მარიამ მეგვპეტელისაჲ.

გვთხრობდეს წმიდანი მამანი, ვითარმედ წმიდასა მამასა ზოსიმეს გულმან უთქუა, ვითარ გვთხრა ჩუენ, მისლგად უდაბნოს... – ხოლო წმიდაი მამაი ზოსიმე აღესრულა ასისა წლისაი მონასტერსა შინა თუსსა მადლითა უყლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, რომლისაი არს დიდებაი... ამენ (448v-456v).

შენი შვნები: 1. სათაურთან: „ე“ (მეხუთე).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.132 (სათაური გამორჩენილია). ე. გაბიძა შვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 272 (755).

3. გამოცემულია თხზულების ერთი ნაწილი A95 ხელნაწერიდან ს. ყუბანეიშვილის მიერ: ძველი ქართული ლიტერატურის კრესტომათია, I, 1946, გვ.317-319.

6. თუესა იენისსა თ. ცხორებაჲ წმიდისა პელაგიასი, რომელი იყო ანტიოქელ. ესე იყო პირველ მებაჲი და იქმნა ჭურ რჩეულ.

მნებაჲს უწყებად თქუენდა, სულიერთა მამათა, რამთა სარგებელსა დიდსა მიემთხუნენ სულნი თქუენნი და ადიდებდეთ კაცთმოყუარესა ღმერთსა... – ესე ცხორებაი მექებისაი არს და ესე სინანული და მოქცევაი მისი, რომელსა წარეუკეთა სასობაი მისი. და ჩუენცა მოგუეკინ უყალმან პოენად წყალობისა დღესა მას საშჯელისასა, რომლისაი არს დიდებაი... ამენ (456v-464r).

შენი შვნები: 1. სათაურთან: „ე“ (მეექვსე).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.135; ე. გაბიძა შვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.312 (941).

7. თუესა ივლისსა კე. ცხორებაჲ ანტიფანესი და მეუღლისა მისისა ეპარაქსიასი და ასულისა მათისაჲ, რომლისა სახელი ეპარაქსიაჲ.

დღეთა ღმრთისმსახურისა თედოსი მეყისათა იყო ვინმე კაცი, სახელით ანტიგონე, სამეყოსა ქალაქსა შინა... – ესე ცხორებაი არს ნეტარისა ეპარაქსიასი, რომელი ზეცისასა მას კრებულსა თანა ღირს იქმნა. ვისწრაფოთ უკუშ ჩუენცა ესევეითარსა მოგებად სათნობასა: სიმდაბლე, მორჩილება, შრომაი, სიმშუდე, სულგრძელება, რამთა ესრეთვე ჩუენცა ეიშუებდეთ ანგელოზთა თანა... ამენ (464v-482r).

შენი შვნები: 1. სათაურთან: „ზ“ (მეშვიდე).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.120; ე. გაბიძა შვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ. 138 (111).

8. ცხორებაჲ ქალწულისა კანონიკისი, რომელი იყო ასული მთავრისა ერთისა კსტანტინეპოლისაი და იქმნა მძუფარ.

იყო ვინმე ერთი მამათაგანი, რომელსა ერქუა სილოვანე, და ჯდა იგი ქუაბსა შინა მონასტერსა ფარადისასა, მახლობლად იერუსალემსა... – და შმედგომად დღეთა მრავალთა წარედ და ვეძიებდ მას ადგილსა და ვერ ვპოევ, და მივეც დიდებაი მამასა და ძესა... ამენ (482r-485v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ზ“ (მერვე).

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.130; ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავიოგრაფია, გვ. 248-249 (637).

9. ცხორებაი ევგენიოსისი და ასულისა მისისა მარიამისი, რომელმან გარდაიცვალა სახელი მარიანედ. გუაკურთხენ, უყალო!

იყო ეინმე კაცი ერთი, ბითუნისა რომელი ცხორებდა. სახელი მისი ევგენიოს. ამას ესუა ცოლი. და შუა მან ასული ერთი და უწოდა სახელი მისი მარიამ... – ოდეს აღიარა, განიკურნა გუამსა ზედა ღირსისა მარიანესსა. და აღიღეს იგი გალობითა და კურთხევითა და დადეს იგი საყლაგსა და აღიდებდეს ღმერთსა... ამენ (485v-488r).

შენიშვნები: 1. სათაურის შემდეგ გვიანდელი ნუსხურით წერია: „ფძრლსა იზ“.

2. ეს თხზულება კ. კეკელიძის აღწერილობაში გამოორჩენილია, გამოორჩენილია აგრეთვე კ. კეკელიძის ეტიუდების V ტომშიც.

3. ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავიოგრაფია, გვ.181 (311).

10. ამაა დანიელისი პატრიკიასთუს, რომელმან გარდაიცვალა სახელი საჭურისად.

საჭურისი ვინმე დაყუდებული იყო შინაგანსრე უდაბნოსა სკიტისსა. ხოლო სენაკი მისი ეშორა სკიტესა მილიონით ათორმეტით... – რამეთუ სახელი მისი ითქმულა ანატასია პირველად, ხოლო მე საჭურისად გარდაცვალე იგი ლოცვითა და მეოხებითა ღმრთაყლისა ჩუენისა ღმრთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისითა... რამეთუ მისა შუენის... ამენ (488r-490r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან ი (მეთუ)

2. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.135; ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავიოგრაფია, გვ. 310 (933). კ. კეკელიძის აღწერილობაში ეს თხზულება გამოორჩენილია. კ. კეკელიძის მხოლოდ კიმენური პავიოგრაფიის ნუსხაში ამ ტექსტთან მითითებულია A-382 ხელნაწერი (იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, I, გვ.121). თხზულება ე.წ. პატერიკის ერთ-ერთ შემადგენელ ნოველას წარმოადგენს. ამ თარგმანის გარდა, არსებობს ეფთვიმე ათონელისა და თოფიცილე ხუცესმონაზონის თარგმანებიც (იხ. შუასაუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, I, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკლევდა და ლექსიკონი დაურთო მანანა დვალმა, თბ., 1966, გვ.84-89. გამოცემულია Bodle I-ის ტექსტით. იხ. ც. ქურციკიძე, მ. დვალი, ამაა დანიელის ავტორობით ცნობილი პატერიკული თხრობის კიდევ ერთი თარგმანისათვის, „მაცნე“, 1997, №1-4, გვ.97-106.

11. ცხორებაი ანდრონიკისი, ეცხლისმსყიდელისა, და მუულისა მისისა ათანასიასი.

იყო ეინმე ჭაბუკი ერთი ეცხლისმსყიდელი ანტიოქიას დიდი, სახელით ანდრონიკე. ამან ისუა ცოლი ეცხლისმსყიდელისა ასული... – ესე მიანდო ამაა დანიელ მოწაყესა თესსა და სხუასა არცალა ერთსა (490r-494v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „ია“ (მეთერთმეტე)

2. ტექსტის ბოლოს გადამწერის ხელით წერია: „ვილოცოთ უკუზ ჩუენკა მიწვენად საზომსა ათანასისა და ანდრონიკესსა ლოცვითა ყოველთა წმიდათადათა. ამენ“.

3. კიმენური რედაქციისაა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.120. ე. გაბიაშვილი, ქართული ნათარგმნი პავიოგრაფია, გვ.137 (105).

4. ეს თხზულება დაცულია კიდევ ერთ ხელნაწერში, A-95-ში, ტექსტი აქ ბოლონაკლულია (ქართ. ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, I, გვ.390).

12. ჯერ-არს მოცხენებად შრომათა მათ სიჭაბუქისათა სამეზის სანატრელისა მეღანაისთა სარგებელად მრავალთა.

ესე ნეტარი მეღან[ის] მშობელთა მისთაგან იიძულა მიცემად ქმრისა, ერთსა ვისმე მთავართაგანსა პრომისასა... – ვერევე პინიანონცა, ქმარი მისი, იყოყოდა სამასთა თანა მონაზონთა, კაცთა ღმრთისმოშიშთა, და წიგნსა იკითხვიდა და იწურთიდა სიტყუათა ღმრთისათა დაუცხრომელად და აღიდებდა... ამენ (494v-495v).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იბ“ (მეთორმეტე).

2. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.134. ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.299 (879).

3. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.133; ე. გაბიძაშვილი, ქართული ნათარგმნი პაგიოგრაფია, გვ.283 (803).

13. ცხორება ნეტარისა დედისა ნისიმესი, რომელსა თავი მსესულელა.

არს აღგილი თებიდას, რომელსა პრქჳან ტაბენესიოს, რომელსა შინა არიან დაყუდებულნი და მმარხველნი დედანი... – მერმე გამოვიდა ყარულად მონასტრით და ვიდრე ეიდა, გინა სადა დაადგრა, გინა სადა აღესრულა, არაეინ ცნა თვნიერ ღმრთისა, რომლისამ არს დიდება... ამენ (495v-497r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იგ“ (მეცამეტე)

2. თხზულება წარმოადგენს „ნისიმეს ცხოვრების“ მოკლე რედაქციას. არსებობს ვრცელი რედაქცია, რომელიც გამოცემულია ორჯერ: კ. კეკელიძე, კიმენი, I, გვ.202-214; ნ. წაქაძე, „ნისიმეს ცხოვრების“ სირიული, არაბული და ქართული ვერსიები, განოკლევა, ტექსტები, თარგმანები, თბ., 1983, გვ.160-221.

თხზულების ვრცელ რედაქციაში გამოიყოფა სამი მონაკვეთი (იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, VII, გვ.81): 1. ნისიმეს ცხოვრება მონასტერში მისვლამდე. 2. ნისიმეს ცხოვრება მონასტერში 3. მონასტრიდან წასვლა და შემდგომი მოღვაწეობა (ნ. წაქაძე, დასახ. ნაშრ. გვ.6). ქართული ხელნაწერებიდან ზოგი შეიცავს სამივე მონაკვეთს, ზოგი პირველ და მეორეს ერთად, მხოლოდ მეორე მონაკვეთისაგან (ნისიმეს ცხოვრება მონასტერში) შედგება Bodle I-ში დაცული ტექსტი, ნისიმეს ცხოვრების ამავე რედაქციის ტექსტს ხვედებით S-300 ხელნაწერში.

ლიტერატურა: 1. კ. კეკელიძე, *Etioud iz nachalnoy istorii egiptskogo monastestva: Trydy Kuevskoy dukhovnoy akademii*, 1911, tom I, გვ.177-195; 395-364; ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, VII, თბ., 1961, გვ.76-93 (გამოკვლევა სურთის ტექსტის რუსული თარგმანი – გვ.93-101). 2. P. Peeters, *Analecta Bollandiana*, t. XXXI, Paris, 1912, pp. 478-479 (*Bulletin des publications hagiographiques*). 3. ნ. წაქაძე, „ნისიმეს ცხოვრების“ სირიული, არაბული და ქართული ვერსიები, თბ., 1983, გვ.3-93.

14. მამისა ისვანე მოკლისათჳს.

იტყოდეს, ვითარმედ ჭაბუქისა ეისმე ქალისანი აღესრულნეს მამა-დედანი და დარჩა იგი ობლად... – და ესმა ჳმამ, რომელმან პრქჳა, ვითარმედ ერთი ესე ჳამი სინანულისა მისისამ შეიწირა უყალბან უფროის მათსა, რომელნი მრავალთა ჳამთა ინანიან და ვერ აწუენიან ესევითარი მჭურვალება მინანულისამ (497r-498r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იდ“ (მეთოთხმეტე).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.128.

3. თხზულება პატერიკის ერთ-ერთ ნოველას წარმოდგენს. გამოცემულია Ath.12-ის (პატერიკის ტექსტთან ერთად) მიხედვით: იხ. შუა საუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, II, ანბანურ-ანონიმური პატერიკები, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა მანანა დვალმა, თბ., 1974, გვ.85-86.

15. [უსათაურა].

მონაზონსა ეისმე დამ ესუა. და განირყუნა იგი ქალაქსა შინა. და ვითარ ესმა მამათა, დიდითა იძულებითა წარავლინეს მამა იგი დისა თვისისა... – მამამ მან განიდვსა სიხარულითა დიდითა და მივიდა უდაბნოდ და მიუთხრა ყოველი მამათა. მაშინ მისცეს ყოველთა დიდებამ ღმერთსა (498r-499r).

· შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იე“ (მეთხუთმეტე).

2. თხზულება პ. პეტერსის აღწერილობაში გამორჩენილია. კ. კეკელიძე პავიოგრაფიული კიმენური რედაქციის ტექსტების ნუსხაში ასახელებს ამავე შინაარსის განსხვავებული რედაქციის ტექსტს A-95 ხელნაწერიდან (იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.133. შდრ.A-95: 144, ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (A კოლექცია), I, გვ.390).

16. [მამისა იოვანესთჳს, რომელი იყო სენაკებისად].

გვთხრობდა მამამ იოვანე, რომელი იყო სენაკებისად, და თქვა: ერთი მებავი იყო ეგპტეს, ქმნულკეთილი და მდიდარი ყრიად...– ხოლო იგი შევიდა ეკლესიად და ტიროდა მწარედ და თქვა: უკუეთუ აქავე ესე შემემთხვა, მუნ რაიდა-მე ყოყად ვარ? და შეინანა იგი და იქმნა ჭურ პატიოსან (499r-499v).

შენიშვნები: 1. სათაური აღდგენილია Ath.12 პატერიკის ტექსტის მიხედვით.

2. ტექსტის დასაწყისის გასწვრივ: „იე“ (მეთექვსმეტე)

3. პ. პეტერსის აღწერილობაში ეს თხზულება გამორჩენილია.

4. თხზულება Ath.12 პატერიკის ერთ-ერთი ნოველია. გამოცემულია: იხ. შუა საუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, II, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა მანანა დვალმა, თბ., 1974, გვ.95-96.

17. მამისა სერაპიონისთჳს.

მოვიდა ოდესმე მამამ სერაპიონ დაბასა ერთსა ეგპტეს და იხილა ვინმე მებავი, რომელი დგა კართა ზედა სახლისა თვისისათა... – და ყო ეგრეთ, ვითარცა ევედრა მას. და ესრეთ ღმრთისა მიმართ სათნოებით აღასრულნა ნეშტი (!) იგი ჟამთა ცხოვრებისა მისისათანი (499v-500r).

შენიშვნები: 1. სათაურთან: „იზ“ (მეზვიდმეტე).

2. კიმენური რედაქციისა. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ.136.

3. ტექსტს შეიცავს პატერიკული ხელნაწერები Ath.12 და Sina 8. გამოცემულია ორივე ამ ხელნაწერის მიხედვით: შუასაუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, II, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა მანანა დვალმა, თბ., 1974, გვ.237.

პროზორეს ანდერძი და სხვადასხვა მინაწერები

პროზორეს ანდერძი: „სახელითა ღმრთისაჲთა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისაჲთა, მეოხებითა ყოველადწმიდისა და უმეტესად კურთხეულისა დედოფლისა ჩუენისა ღმრთისმშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისთა, ძალითა და შეწვენითა უძლეველისა და ცხოველმყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისაჲთა, მეოხებითა წმიდათა მთავარანგელოზთაჲთა და ყოველთა ზეცისა უცორცოთა ძალთაჲთა, მეოხებითა წმიდისა იოვანე წინამორბედისა და ნათლისმცემელისაჲთა, მადლითა და შეწვენითა დიდებულთა მოციქულთა, წმიდათა მოწამეთა, ღირსთა მღვდელთმობლუართა, ნეტართა მამათა და ყოველთა წმიდათაჲთა, რომელნი საუკუნითგან სათნო ეყენეს ღმერთსა, ღირს მყო ღმერთმან მე, გლახაკი პროზორე დაწერად ამის სულთა განმანათლებელისა წმიდათა მოწამეთა წიგნისა, და გავასრულე და შევმოსე და დავდევე ნებითა ღმრთისაჲთა და შეწვენითა ყუველთა წმიდათაჲთა ჩემ მიერ აღშენებულსა ეკლესიასა წმიდისა ჯუარისასა სალოცველად სულისა ჩემისა და სლსა მოძღუართა, მშობელთა და ძმათა ჩემთასა და ყოველთა ჯუარელთა, სულიერთა შეილთა და ძმათა ჩემთაჲსა, რომელნი ჩემთანავე დაშურეს აღშენებასა ამის წმიდისა ადგილისასა.

აწ, წმიდანო ღმრთისანო, მკითხველნო და მსმენელნო, და რომელნიცა ღირს იქმნეთ მსახურებად ამის წმიდისა წიგნისა, ღმერთმან დაგაჯეროს, ლოცვა ყავთ ჩუენთვის, რაჲთა ეპოთ შენდობად ცოდვათად და ღირს იქმნეთ მიმთხუევად საუკუნეთა მათ კეთილთა და ერთობით ვადიდებდეთ ღმერთსა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ აწ და მარადის და უკუნით უკუნისამდე. ამენ!“ (500v).

გადამწერის ხელით შესრულებული მინაწერები:

ქრისტე, ადიდე სულიერთა დიდებითა მამად გიორგი, ამენ (20v).

ქრისტე, ადიდე სულითა მამად გიორგი, ამენ (181r).

ღმერთმან დიდებულ ყავნ სული მამისა ყვითუმესი, ამის საკითხაჲისა მთარგმნელისაჲ და სული მამისა მისისაჲ, იოვანესი, ამენ. (242r).

„თუოდარე სტრატელატის წამების“ სათაურის გაგრძელებაზე: თარგმნილი მამისა ჩუენისა ყვითუმესი. ღმერთმან მადლი მიეცინ შრომისათეს (169r).

წმიდაო პანტელეიმონ, მეოხ ყავ წინაშე ქრისტესა მამასა [პროზორეს], ამენ (312 v).

ქრისტე, ადიდე სულითა მამად გიორგი, ამენ. გუაკურთხენ უფალო (390r).

ხელნაწერისდრთინდელი მინაწერები ნუსხურით:

დიდებაჲ ღმერთსა, მიზეუსა და სრულმყოფელსა ყოელისა კეთილისასა, ამენ! (500r).

ქრისტე, ადიდე სულითა მამად და მოძღუარი ჩუენი, პროზორე, ამენ! (500r).

ყოველთა ჯუარელთა ძმათა შეუნდვენ ღმერთმან, ამენ! (500r).

ვისცა რაჲ მამს წიგნსა ზედა უღუწია და შეუწევია, შეუნდვენ ღმერთმან, ამენ! (500r).

და ვინცა წადმართ ჩუენ გკლოცვიდენ, მათცა შეუნდვენ ღმერთმან, ამენ! (500r).

სხვადასხვა დროს ნუსხურით შესრულებული მინაწერები:

გედევანს მაჭავარიანსა შეუნდვენს ღმერთმან (1კვ.ვ)

გედევანს თელიორიქესა შეუნდვენს ღმერთმან

სულსა საენადარს (საღანდარს) მესირიშის შეილსა და მეუღლისა (!) მისსა შუშინიჭრსა შეუნდვენს ღმერთმან. ამენ! (1v).

იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუენო, შეიწყალე შენმიერთა წყალობითა პატრონი ათაბაგი ქაიხოსრო, ამენ. და მეცა ყოველთა კაცთა უცოდველესი მონა მათი, ცოდვილი ამბროსი შემიწყალე, დაღონებული (1v).

სულსა ამა წიგნისა ახლად შემკაზმავსა გერმანეს მონაზონსა და მშობელსა და მამასა მისსა შეუნდენეს ღმერთმან. მეუღლე (! შოყისა თქმარს შეუნდენეს ღმერთმან, ძმათა და დათა, შეილთა და ძმისწულთა მისთა შეუნდენეს ღმერთმან (1v).

წმიდაო თუიღორე მოწამეო ... მეოხ ყევე წინაშე ქრისტესა ათაბაგსა ქაიხოსროს, ამენ. და ცოდვილსა ამბროსეს, ამინ. (169r).

წმიდანო თავნო მოციქულთანო პეტრე და პავლე, შეიწყალეთ პატრონი ათაბაგი (193v).

და პატრონსა ათაბაგსა ქაიხოსროს შეუნდენეს ღმერთმან, ეინცა სთქუათ, თქუენცა შეგინდნეს ღმერთმან, ამინ. და ცოდვილსა ამბროსისცა შეუნდენეს ღმერთმან, ამინ. (500r).

წმიდაო ანდრიანე და ანატოლე, მეოხ-მეყეენით წინაშე ქრისტეს ღმრთისა ცოდვილისა ამბროსეს ლიქნელსა დეკანოზის შეილასა (382v).

სხვა მინაწერები

ნუსხურით:

1. ესე წამებაი ამათ წმიდათაი სუნაქსართა იანეარსა იზ არს (59r).
2. წმიდისა მოწამისა ფოკადის სეკდენბერსა იზ კპოეთ (282r).
3. ესე წმიდისა ეგენიამის დღესასწაული დეკენბერსა კდ და იანეარსა იზ არს. აქა ცთომით სწერია (იქვე).
4. წმიდასა გრიგოლს შეუნდენეს ღმერთმან (319v).
5. სტეფანეს იტყუს პირველმოწამესა გურგუნად (333v).

მხედრულთ:

1. მონა შენი ბესარიონ შეიწყალე, უყალო, მამა და დედა და ძმა და დანი მისი, ბესარიონის და მხევალი მღვთისა, იარდიკა შეიწყალე, ქრისტე, და ეინცა ბრძანოთ თქუენცა (არ იკითხება) (124r).

2. ჯუარცმაო წმიდის ქრისტესო, დაფლეაო და აღდგომაო და ამაღლებაო ქრისტესო, სულის წმინდისაო, იერუსალემს ქრისტე რომელმან აღმოგვიბრწყინა (424v).

3. და ცოდვილსა ბესარიონს შეუნდენეს ცოდვანი მისნი ღმერთმან, ამინ. ეინცა ბრძანოს, შეუნდენეს ღმერთმან (500r).